

Sygn. akt II NSNc 63/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

25 stycznia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Adam Redzik (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Janusz Niczyporuk
Bogdan Marian Gutowski (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa C. sp. z o.o. w W.

przeciwko K. D.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 25 stycznia 2023 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty
wydanym w postępowaniu upominawczym przez Sąd Okręgowy w Warszawie 27
października 2010 r., sygn. X GNc 398/10:

- 1. oddala skargę nadzwyczajną;**
- 2. znosi wzajemnie koszty postępowania przed Sądem
Najwyższym.**

UZASADNIENIE

I.

I.1. Prokurator Generalny (dalej również: „Skarżący”), działając na podstawie art. 89
§ 1 i 2 w zw. z art. 115 § 1 i 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie

Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 1904 ze zm., dalej: „u.SN”) wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, wydanego przez Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie 27 października 2010 r., X GNC 398/10, w sprawie z powództwa C. Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie przeciwko K. D.. Orzeczenie to zaskarżył w części zasądzonej kwoty 202 601,82 zł wraz z odsetkami od 30 stycznia 2010 r. do dnia zapłaty.

Skarżący podniósł, że wniesienie skargi jest konieczne z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej poprzez zagwarantowanie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: „Konstytucja”), jako prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego.

Na zasadzie art. 89 § 1 i 2 u.SN Prokurator Generalny zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w Konstytucji, a mianowicie zasady praworządności, sprawiedliwości proceduralnej, a także prawa do rzetelnej procedury, zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego, wynikających z art. 2, art. 7 i art. 45 ust. 1 Konstytucji poprzez uznanie przez Sąd Okręgowy Warszawa-Praga, że roszczenie skierowane przez Powoda przeciwko K. D. w części dotyczącej zapłaty kwoty 202 601,82 zł wraz z odsetkami tytułem kary umownej z uwagi na rozwiązanie umowy z powodu nieuregulowania czynszu w łącznej kwocie 71 554,44 zł nie jest oczywiście bezzasadne i zachodzą podstawy do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, nie zaś skierowania sprawy do rozpoznania na rozprawie;
2. rażące naruszenie przepisów prawa procesowego tj. art. 499 pkt 1 i 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym na dzień orzekania w zw. z art. 498 § 1 i 2 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie, co skutkowało wydaniem nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym zasądzającego od K. D. kwotę 202 601,82 zł wraz z odsetkami tytułem kary umownej podczas, gdy już z treści pozwu, a nadto

dołączonej do niego umowy najmu lokalu użytkowego z 18 kwietnia 2007 r. w sposób oczywisty wynika, że roszczenie skierowane wobec K. D. w zakresie żądania we wskazanej wysokości kary umownej z uwagi na rozwiązanie umowy przez Powoda z powodu nieuregulowania czynszu w łącznej kwocie 71 554,44 zł nie dotyczyło zobowiązania niepieniężnego i było oczywiście bezzasadne, albowiem było nieważne na zasadzie art. 58 § 1 i 3 k.c. jako sprzeczne z bezwzględnie obowiązującym przepisem art. 353¹ k.c. w zw. z art. 483 k.c., a więc nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym nie mógł zostać wydany;

3. rażące naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 483 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię prowadzącą do przyjęcia, że dopuszczalne jest zastrzeżenie kary umownej za nienależyte wykonanie zobowiązania pieniężnego, podczas gdy dopuszczalne jest jedynie zastrzeżenie kary umownej na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego, zaś zaległości czynszowe z tytułu najmu lokalu nie stanowią zobowiązania o charakterze niepieniężnym.

I.2. Uzasadniając przedstawione zarzuty Skarżący podniósł w szczególności, że w przedmiotowej sprawie kara umowna została ustalona na wypadek rozwiązania umowy przez Powoda, nie zaś na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania umowy przez Pozwaną. W ocenie Skarżącego takie ustalenie kary umownej jest nieważne, skoro miałoby chodzić o zachowanie podmiotu, któremu kara umowna miałaby przypaść. Prokurator Generalny podkreślił, że stosownie do art. 483 k.c. karę umowną można zastrzec na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego. Natomiast przyczyną rozwiązania umowy przez Powoda i naliczenia kary umownej było nienależyte wykonanie przez Pozwanego zobowiązania pieniężnego. Według Skarżącego bezpodstawność żądania powództwa w powyższym zakresie wyłączała dopuszczalność uwzględnienia tej części roszczenia i wydania w tym zakresie nakazu zapłaty.

Prokurator Generalny przytoczył orzecznictwo dotyczące przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej. Wskazał, że według stanowiska Trybunału Konstytucyjnego ochronie podlega zaufanie nie tylko do litery prawa, ale przede wszystkim w

odniesieniu do sposobu jego interpretacji przyjmowanej w praktyce stosowania prawa przez organy państwa. W ocenie Prokuratora Generalnego w przedmiotowej sprawie Skarżąca została pozbawiona prawa do rzetelnego, sprawiedliwego rozstrzygnięcia wskutek istotnych błędów sądowych, opisanych w poszczególnych zarzutach skargi.

Na zasadzie art. 91 § 1 u.SN Prokurator Generalny wniosł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

I.3. W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną pełnomocnik Powoda wniosł o oddalenie skargi oraz wzajemne zniesienie kosztów procesu w postępowaniu przed Sądem Najwyższym. Podniósł w szczególności, że ewentualne nieprawidłowości dotyczące wydania nakazu zapłaty podlegały zaskarżeniu przez Pozwaną w drodze sprzeciwu od nakazu zapłaty. Ponieważ przesyłka zawierająca odpis nakazu zapłaty wraz z odpisem pozwu i załączników nie została przez Pozwaną odebrana i została uznana za doręczoną, Pozwana sama pozbawiła się możliwości kontroli wydanego orzeczenia. Pełnomocnik Powoda podniósł też, że odstąpienie od umowy z winy kontrahenta nie stanowi niewykonania zobowiązania pieniężnego i zastrzeżenie kary umownej w takim przypadku należy uznać za dopuszczalne. Odnosząc się do uchwały z 20 listopada 2019 r., III CZP 3/19, w której Sąd Najwyższy przyjął odmienne stanowisko, pełnomocnik Powoda podniósł, że uchwała ta została podjęta już po wydaniu zaskarżonego nakazu zapłaty, a więc nie powinna być brana pod uwagę przy rozpoznawaniu skargi nadzwyczajnej.

I.4. Odpowiedź na skargę nadzwyczajną wniosł także pełnomocnik Pozwanej, wnosząc o uwzględnienie skargi oraz uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie. Odnosząc się do odpowiedzi na skargę, wniesionej przez pełnomocnika Powoda, pełnomocnik Pozwanej podniósł, że niezaskarżenie nakazu zapłaty spowodowane było doręczeniem przesyłki

zawierającej odpis nakazu na nieaktualny adres Pozwanej, pomimo że prawidłowy adres był wskazany w umowie stron załączonej do pozwu jako wyłączny adres korespondencyjny K. D., pod którym odbierała pisma kierowane przez Powoda. Pełnomocnik Pozwanej podkreślił, że Sąd w dalszym ciągu nie doręczył pozwanej odpisu nakazu zapłaty. W ocenie pełnomocnika Pozwanej połączenie obu okoliczności – braku podstaw do zastrzeżenia kary umownej oraz błędnego doręczenia nakazu zapłaty – skutkowało pozbawieniem Pozwanej możliwości podjęcia obrony, czyli pozbawieniem prawa do sądu.

II.

Na podstawie akt sprawy Sąd Najwyższy ustalił następujące okoliczności:

II.1. C. Sp. z o.o. w W. jako wynajmujący oraz K. D. jako najemca byli stronami umowy najmu lokalu użytkowego, zawartej w W. 18 kwietnia 2007 r. i zmienionej następnie aneksami. Zawierając umowę obie strony działały w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. W § 14 ust. 1 umowy przewidziano uprawnienie wynajmującego do rozwiązania umowy bez zachowania okresu wypowiedzenia w razie nieprzestrzegania przez najemcę postanowień umowy, między innymi w razie zalegania przez najemcę z zapłatą świadczeń określonych bliżej w umowie. Według § 14 ust. 4 umowy w przypadku rozwiązania przez wynajmującego umowy najmu z przyczyn określonych w ust. 1 lub z innych przyczyn zawinionych przez najemcę, najemca zobowiązany został do zapłaty wynajmującemu kary umownej w wysokości 12-miesięcznego Czynszu Minimalnego Gwarantowanego, o wysokości określonej w umowie. W postanowieniu tym przewidziano również obowiązek naprawienia przez najemcę szkody przewyższającej karę umowną, poniesionej przez wynajmującego w związku z rozwiązaniem umowy.

II.2. Aktem notarialnym z dnia 27 września 2007 r. (rep. A Nr [...]), sporządzonym przez notariusza A. Ś. w jej kancelarii w L. przy ul. [...], w związku ze zobowiązaniami wynikającymi z obowiązku zapłaty wierzycielowi miesięcznego czynszu, ryczałtu z tytułu kosztów operacyjnych C., kosztów operacyjnych lokalu użytkowego, czynszu od obrotu oraz wpłaty kaucji – Pozwana poddała się rygorowi

egzekucji wprost z powyższego aktu w trybie art. 777 § 1 pkt 4 i 5 k.p.c. do kwoty 71 554,44 zł.

II.3. Na mocy umowy z 9 października 2008 r., zawartej przed notariuszem w W. M. W. w jej kancelarii (rep. A nr [...]), nastąpiło na podstawie art. 492 § 1 k.s.h. połączenie spółek przez przeniesienie całego majątku spółki C. Sp. z o.o. na spółkę C. Sp. z o.o., z jednoczesną zmianą nazwy tej spółki na C. Sp. z o.o. Spółka C. Sp. z o.o., wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem [...], jest następcą prawnym spółki C. Sp. z o.o., która była wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem [...].

II.4. Ponieważ K. D. zalegała z opłatami przewidzianymi w umowie najmu, C. Sp. z o.o. wnioskiem z dnia 22 grudnia 2009 r. wystąpiła do Sądu Rejonowego w Lublinie o nadanie wyżej wymienionemu aktowi notarialnemu klauzuli wykonalności w zakresie kwoty 71 554,44 zł. Postanowieniem z 31 marca 2010 r. o sygn. akt XIII Co 1316/10 Sąd Rejonowy w Lublinie nadał klauzulę wykonalności aktowi notarialnemu w zakresie wskazanej kwoty. W oparciu o ten tytuł wykonawczy Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Lublinie wszczął postępowanie egzekucyjne.

II.5. Ponieważ Pozwana nie uregulowała zaległości, C. Sp. z o.o. rozwiązała umowę najmu bez zachowania okresu wypowiedzenia ze skutkiem na dzień 15 stycznia 2010 r. i naliczyła karę umowną w wysokości 12-miesięcznego czynszu, tj. na kwotę 202 601,82 zł.

II.6. 27 września 2010 r. C. Sp. z o.o. z siedzibą w W. skierował do Sądu Okręgowego w Warszawie przeciwko K. D. prowadzącej działalność gospodarczą pod nazwą „D.” pozew o zapłatę w postępowaniu upominawczym i wniósł o orzeczenie nakazem zapłaty, by Pozwana zapłaciła na rzecz powoda kwotę 288 261,33 zł wraz z ustawowymi odsetkami oraz kosztami postępowania, w tym kosztami zastępstwa procesowego, w terminie 14 dni od doręczenia nakazu zapłaty, względnie w tym terminie wniosła sprzeciw. Na kwotę dochodzoną pozwem

składała się cała kwota powyższej kary umownej oraz kwoty należne na podstawie innych postanowień umowy najmu. W pozwie jako adres zamieszkania Pozwanej wskazano: M., [...]. W odpowiedzi na wezwanie Sądu do wykazania, że Pozwana jest przedsiębiorcą, pełnomocnik Powoda przedłożył zaświadczenie z Urzędu Gminy K. z 22 września 2010 r., dotyczące Pozwanej, w którym jako miejsce zamieszkania i adres przedsiębiorcy wskazano: M., [...]. Według zaświadczenia 30 czerwca 2010 r. nastąpiło zawieszenie działalności gospodarczej Pozwanej.

II.7. Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie 27 października 2010 r. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, X GNc 398/10, w którym nakazał pozwanej K. D., aby zapłaciła powodowi kwotę 288 261,33 zł wraz z ustawowymi odsetkami:

- od kwoty 13 254,53 zł od dnia 24 października 2009 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 27 715,97 zł od dnia 21 listopada 2009 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 1330,45 zł od dnia 10 grudnia 2009 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 26 597,82 zł od dnia 23 grudnia 2009 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 1582,12 zł od dnia 12 stycznia 2010 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 12 747,64 zł od dnia 30 stycznia 2010 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 1810,61 zł od dnia 10 lutego 2010 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 202 601,82 zł od dnia 30 stycznia 2010 r. do dnia zapłaty,
- od kwoty 620,37 zł od dnia 9 marca 2010 r. do dnia zapłaty,

oraz kwotę 10 821,00 zł tytułem kosztów procesu, w tym kwotę 7200,00 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego w terminie dwutygodniowym od dnia doręczenia niniejszego nakazu, albo wniosła w tymże terminie sprzeciw.

II.8. Przesyłka sądowa zawierająca odpis nakazu zapłaty została wysłana na adres: ul. [...], M.. Po dwukrotnym awizowaniu została zwrócona jako niepodjęta w terminie. Sąd uznał przesyłkę za doręczoną z dniem 23 listopada 2010 r.

II.9. Pismem z 7 maja 2015 r. pełnomocnik Pozwanej wniósł sprzeciw od nakazu zapłaty w części obejmującej kwotę 202 601,82 zł, wnosząc o oddalenie powództwa w tym zakresie. Jednocześnie złożył wniosek o uchylenie klauzuli

wykonalności w powyższym zakresie. Podniósł, że nie jest dopuszczalne zastrzeżenie kary umownej na wypadek niewykonania albo nienależytego wykonania zobowiązania pieniężnego, a taki właśnie charakter miało zobowiązanie Pozwanej. Zarzucił też, że od października 2010 r. Pozwana nie mieszkała pod adresem, na który wysłano odpis pozwu wraz z załącznikami i odpisem nakazu zapłaty, ale mieszkała w mieszkaniu męża w L. przy ul. [...], a następnie zamieszkała w Belgii. Do sprzeciwu załączono poświadczenie wymeldowania z pobytu stałego z adresu K. [...] z dniem 25 października 2010 r., wystawione przez Urząd Gminy K..

II.10. Postanowieniem z 18 maja 2015 r., X GNc 398/10, Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powyższe wnioski oraz odrzucił sprzeciw od nakazu zapłaty. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Okręgowy stwierdził między innymi, że poświadczenie wymeldowania nie pozwala na stwierdzenie, aby odpis pozwu i nakazu zapłaty zostały skierowane na nieprawidłowy adres. Sąd Okręgowy wskazał, że Pozwana nie przedstawiła dowodu na okoliczność tego, że zamieszkiwała pod nowym adresem, tymczasem twierdzenie co do okoliczności istotnych w sprawie powinno być udowodnione.

II.11. Zażalenie pełnomocnika Pozwanej na powyższe postanowienie zostało oddalone postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 17 listopada 2015 r., I ACz 2454/15. Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że wymeldowanie Pozwanej spod dotychczasowego adresu nie świadczy o tym, iż Pozwana przestała pod nim zamieszkiwać. Sąd Apelacyjny zwrócił także uwagę, że w oświadczeniu złożonym przed notariuszem 30 listopada 2010 r. Pozwana jako swój adres zamieszkania wskazała: M., [...].

II.12. Pismem z 7 grudnia 2015 r. pełnomocnik Pozwanej wniósł o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od powyższego nakazu zapłaty. Załączył oświadczenie Pozwanej o miejscach jej zamieszkania od października 2010 r. oraz wnioskował o przeprowadzenie dowodu z zeznań Pozwanej oraz wymienionych świadków na okoliczności uzasadniające przywrócenie terminu do wniesienia

sprzeciwu. Podniósł też, że adres wskazany w powyższym oświadczeniu przed notariuszem był nieaktualnym już adresem przepisany przez notariusza z dowodu osobistego Pozwanej.

II.13. Postanowieniem z 29 maja 2016 r., X GNc 398/10, Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty i odrzucił sprzeciw wniesiony wraz z powyższym wnioskiem. Sąd ten wskazał, że według art. 169 § 4 k.p.c. po upływie roku od uchybionego terminu jego przywrócenie jest dopuszczalne tylko w sytuacjach wyjątkowych, tymczasem w przedmiotowej sprawie sytuacja taka nie występuje. Ponadto w ocenie Sądu Pozwana nie uprawdopodobniła, że nie zamieszkiwała pod adresem, na który doręczono nakaz zapłaty. Sąd wskazał, że adres ten został ujawniony w ewidencji działalności gospodarczej i w oświadczeniu złożonym przed notariuszem.

II.14. Zażalenie na to postanowienie zostało oddalone postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 15 marca 2017 r., I ACz 234/17. Sąd ten podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że nie zachodzi wyjątkowy wypadek uzasadniający przywrócenie terminu po upływie roku od jego uchybienia. W ocenie Sądu Apelacyjnego z dokumentów dołączonych do akt sprawy wynika, że miejscem zamieszkania Pozwanej była [...], M..

III.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

III.1. W kwestii istoty skargi nadzwyczajnej Sąd Najwyższy wypowiedział się wielokrotnie. Wskazywano, że skarga nadzwyczajna jest środkiem zaskarżenia prawomocnych orzeczeń w sytuacjach absolutnie wyjątkowych, gdy nie istnieje droga do naprawienia szkody wynikłej ze stosowania prawa przez sądy z wykorzystaniem innych środków zaskarżenia. Wówczas ziszcza się możliwość podniesienia środka, który ma prowadzić do obrony prawa, do korygowania prawomocnych orzeczeń sądowych, które nie są sprawiedliwe, nie zostały wydane na podstawie prawidłowo zrekonstruowanych norm prawnych lub nie

odzwierciedlają poprawnie zebranego i ocenionego materiałowemu dowodowemu. Zaskarżone orzeczenia powinny być więc obarczone wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a tym samym uzasadniać ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (m.in. wyroki Sądu Najwyższego z: 30 czerwca 2021 r., I NSNc 171/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21; 2 grudnia 2021 r., I NSNc 212/21).

Wniesienie skargi nadzwyczajnej przez uprawnione do tego podmioty może nastąpić jeżeli orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia, „jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej” o ile 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP, lub 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego (art. 89 § 1 ustawy o SN). Wskazaną regulację należy zawsze odczytywać w kontekście norm konstytucyjnych, w tym zasady pewności prawa, której rozumienie nie może prowadzić do naruszenia podstawowych praw człowieka.

III.2. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zwraca się uwagę, że połączenie ogólnej przesłanki funkcjonalnej ze szczegółowymi podstawami skargi nadzwyczajnej sformułowaniem „o ile”, wskazuje jednoznacznie na konieczność jednoczesnego zaistnienia przesłanki funkcjonalnej oraz przynajmniej jednej z jej szczegółowych podstaw wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (zob. m.in. postanowienie z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). Jednocześnie, wzajemna relacja, zachodząca między przesłanką funkcjonalną i przesłankami szczegółowymi wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny zaistnienia podstaw szczegółowych, a następnie dopiero dokonać oceny tego, czy ziściła się również przesłanka funkcjonalna (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20 pkt 2; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 10). Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną ciąży obowiązek przytoczenia i uzasadnienia

podstaw wniesienia skargi (art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 398⁴ § 1 k.p.c.). Oznacza to konieczność wskazania i uzasadnienia nie tylko którejś spośród szczegółowych podstaw skargi, ale również wykazania, w kontekście realiów konkretnej sprawy, zaistnienia przesłanki funkcjonalnej, czyli wyjaśnienia, z czego wynika konieczność zapewnienia zgodności z zasadą konstytucyjną wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP.

III.3. Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia okoliczności, które skutkowałyby jej odrzuceniem *a limine*, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów. Skargę wniesiono od prawomocnego nakazu zapłaty, czyli orzeczenia, do którego na podstawie art. 353² k.p.c. z powodu braku przepisów szczególnych stosuje się odpowiednio przepisy o wyrokach. Skarżącym jest Prokurator Generalny, czyli jeden z dwóch podmiotów wskazanych w art. 115 § 1a u.SN, jako uprawnionych do wnoszenia skarg nadzwyczajnych od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym. Zaskarżony nakaz zapłaty, wydany przez Sąd Okręgowy Warszawa-Praga, nie może także zostać uchylony ani zmieniony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Ponadto jest to pierwsza skarga nadzwyczajna w niniejszej sprawie.

III.4. Przechodząc do merytorycznej oceny zasadności skargi nadzwyczajnej, należy zauważyć, że podniesione przez Skarżącego zarzuty obejmują zarówno naruszenie konstytucyjnych praw i wolności (art. 89 § 1 pkt 1 u.SN), jak i rażące naruszenie prawa materialnego i procesowego (art. 89 § 1 pkt 2 u.SN). Wszystkie podniesione zarzuty oparte są na wyrażonym w treści skargi założeniu o niedopuszczalności zasądzenia kary umownej zastrzeżonej na wypadek wypowiedzenia przez Powoda umowy najmu ze względu na niepłacenie przez Powódkę umówionego czynszu. W ocenie Skarżącego uznanie przez Sąd Okręgowy, że zastrzeżenie tej kary było dopuszczalne, było rażącym naruszeniem prawa materialnego, a wydanie nakazu zapłaty w tym zakresie stanowiło z kolei rażące naruszenie prawa procesowego i wymienionych w części wstępnej skargi zasad konstytucyjnych.

Zarzuty skargi nadzwyczajnej sprowadzają się właściwie do twierdzenia, że niedopuszczalne było zasądzenie kary umownej, zastrzeżonej na wypadek wypowiedzenia umowy przez Powoda ze względu na zaprzestanie płatności przez Pozwaną, ma zatem źródłem zarzucanej wadliwości rozstrzygnięcia jest błędna wykładnia prawa materialnego. Według Skarżącego zasądzona kara jest sprzeczna z art. 483 § 1 k.c., zgodnie z którym „Można zastrzec w umowie, że naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego nastąpi przez zapłatę określonej sumy (kara umowna)”.

III.5. Ocena zasadności skargi zależy od rozstrzygnięcia czy uznanie przez Sąd Okręgowy zastrzeżonej przez strony kary umownej za zgodną z art. 483 § 1 k.c. nastąpiło z rażącym naruszeniem tej normy. W orzecznictwie przyjęto, że dokonując oceny czy doszło do rażącego naruszenia prawa, należy ocenić łącznie następujące okoliczności: wagę naruszonych norm, stopień ich naruszenia oraz ujemne skutki dla stron postępowania (m.in. wyroki Sądu Najwyższego z: 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19; 30 czerwca 2021 r., I NSNc 179/20; 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21). Podkreślić przy tym należy, że nie można stwierdzić rażącego naruszenia prawa w przypadku, gdy przepis, którego dotyczy podniesiony zarzut, może być interpretowany na kilka sposobów, a każdy z nich może być uzasadniony w oparciu o przyjęte powszechnie metody wykładni. W szczególności rażące naruszenie prawa nie może mieć miejsca, jeżeli przedmiotowy przepis jest rozbieżnie wykładany w orzecznictwie.

III.6. W związku z powyższym, zauważyć należy, że kwestia dopuszczalności zastrzeżenia kary umownej na wypadek odstąpienia albo wypowiedzenia umowy z powodu niewykonania albo nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego była przedmiotem rozbieżności w doktrynie i orzecznictwie. Rozstrzygnięto ją dopiero uchwałą Sądu Najwyższego z 20 listopada 2019 r., III CZP 3/19, w której stwierdzono, że: „nie jest dopuszczalne zastrzeżenie kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy z powodu niewykonania zobowiązania o charakterze pieniężnym”.

Uchwała Sądu Najwyższego (III CZP 3/19) zapadła ponad 9 lat po wydaniu zaskarżonego nakazu zapłaty, a z samej konieczności jej wydania wynika, że rozstrzygnięte w niej zagadnienie było sporne.

III.7. W uzasadnieniu wskazanej wyżej uchwały Sądu Najwyższego (III CZP 3/19) wskazano na dwa zasadnicze poglądy reprezentowane we wcześniejszym orzecznictwie.

Według pierwszego z nich wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania pieniężnego odnosi się również do sytuacji, gdy dochodzenie kary umownej następuje w związku z odstąpieniem od umowy (wyrok Sądu Najwyższego z 7 lutego 2007 r., III CSK 288/06, OSP 2009, nr 4, poz. 39; uchwała Sądu Najwyższego z 18 lipca 2012 r., III CZP 39/12, OSNC 2013, nr 2, poz. 17). Według drugiego poglądu odstąpienie od umowy skutkuje uznaniem umowy za niebyłą, pozostają jednak w mocy postanowienia zastrzegające karę umowną, których skuteczność – wobec nieistnienia umowy – nie zależy od rodzaju zobowiązania, którego kara dotyczy (wyroki Sądu Najwyższego: z 28 maja 2014 r., I CSK 345/13; z 20 października 2006 r., IV CSK 154/06, OSNC 2007, nr 7-8, poz. 117; z 13 czerwca 2008 r., I CSK 13/08; z 15 maja 2014 r., IV CSK 508/13; z 21 maja 2014 r., II CSK 529/13).

III.8. Głębsza analiza orzecznictwa w przedmiocie art. 483 § 1 k.c. dowodzą, że wskazane dwa zasadnicze stanowiska daleko nie wyczerpywały złożoności problematyki dostrzeganej w licznych orzeczeniach.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego istniejącym do chwili wydania zaskarżonego nakazu zapłaty odnaleźć można wypowiedzi na rzecz dopuszczalności zastrzegania kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy. Na przykład w uzasadnieniu wyroku z 17 grudnia 2008 r., I CSK 240/08, Sąd Najwyższy uznał za dopuszczalne zastrzeżenie w umowie o dzieło kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy przez zamawiającego, zobowiązanego do spełnienia świadczenia pieniężnego, z przyczyn leżących po jego stronie. Sąd Najwyższy uznał, że klauzula tego rodzaju nie dotyczy obowiązków stron, lecz ma zabezpieczać interesy stron, które mogą doznać uszczerbku w razie odstąpienia.

Za dopuszczalną uznał Sąd Najwyższy także karę umowną dla zamawiającego w razie odstąpienia od umowy przez wykonawców z przyczyn leżących po ich stronie, a jako podstawę prawną postanowień tego rodzaju wskazał art. 353¹ k.c.

Z kolei w uzasadnieniu wyroku z 20 października 2006 r., IV CSK 154/06, Sąd Najwyższy uznał za ważną karę umowną przewidzianą na wypadek odstąpienia od umowy przez leasingodawcę na skutek nienależytego wykonania przez leasingobiorcę świadczenia pieniężnego w postaci zapłaty rat leasingowych. Sąd Najwyższy przyjął tu, że kara została zastrzeżona w razie niewykonania lub nienależytego wykonania wszelkich zobowiązań niepieniężnych, jakie mogą powstać wskutek odstąpienia od umowy. Ponieważ na skutek odstąpienia leasingobiorca zobowiązany został do zwrotu rzeczy leasingodawcy, karę umowną można wiązać z nienależytym wykonaniem zobowiązania zwrotu rzeczy, a jest to zobowiązanie niepieniężne.

W uzasadnieniu wyroku z 7 lutego 2007 r., III CSK 288/06 – w nawiązaniu do wyroku w sprawie IV CSK 154/06 – Sąd Najwyższy zauważył, że zastrzeżenie kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy, może odnosić się również do skutków niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania powstałego w wyniku takiego odstąpienia. Ocena skuteczności zastrzeżenia kary umownej może zatem dotyczyć innego aspektu niż charakter zobowiązania, którego niewykonanie albo nienależyte wykonanie stanowiło podstawę do odstąpienia.

W uzasadnieniu wyroku z 20 października 2006 r., IV CSK 178/06, Sąd Najwyższy uznał za dopuszczalne zastrzeżenie, że strona korzystająca z prawa do wypowiedzenia umowy zawartej na czas oznaczony zapłaci drugiej stronie oznaczoną kwotę pieniężną. Sąd Najwyższy przyjął, że zastrzeżenie tego rodzaju nie jest karą umowną, a jego dopuszczalność wynika z art. 353¹ k.c.

Podobnie, w uzasadnieniu wyroku z 21 sierpnia 2008 r., IV CSK 202/08, Sąd Najwyższy uznał za dopuszczalne zastrzeżenie kary umownej na wypadek skorzystania z uprawnienia do wypowiedzenia zlecenia.

W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z 6 listopada 2003 r., III CZP 61/03, Sąd Najwyższy wprost uznał, że objęcie karą umowną niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania pieniężnego nie powoduje nieważności

zastrzeżenia kary umownej (art. 58 § 3 k.c.), ale konieczność jego oceny na podstawie art. 353¹ k.c., nie zaś na podstawie art. 483-484 k.c.

III.9. Konkludując, wskazać należy, że nie można przyjąć, aby w chwili wydania zaskarżonego nakazu zapłaty kwestia dopuszczalności zastrzeżenia kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy, była rozstrzygnięta w orzecznictwie. Przyjęta przez Sąd wykładnia stanowiła jeden z możliwych i dopuszczalnych, wobec istniejącego wówczas orzecznictwa, kierunków interpretacji art. 483 § 1 k.c. Uwzględnienie powództwa i wydanie nakazu zapłaty nie może być tym samym uznane za rażące naruszenie prawa.

W konsekwencji nie jest zasadny zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego. Z uwagi na fakt, że pozostałe zarzuty oparte zostały na założeniu o sprzeczności z prawem postanowienia zastrzegającego karę umowną, również są one niezasadne.

III.10. W tym miejscu należy też wskazać, że według art. 499 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w chwili wydania nakazu zapłaty nakaz zapłaty nie mógł być wydany, jeżeli według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) przytoczone okoliczności budzą wątpliwość; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego; 4) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju.

Jak wynika z powyższych wywodów, wbrew stanowisku Skarżącego, nie została spełniona przesłanka oczywistej bezzasadności dochodzonego roszczenia, wyłączająca wydanie nakazu zapłaty. Wobec brzmienia art. 499 pkt 1 k.p.c. ewentualne wątpliwości Sądu dotyczące zasadności roszczenia o zapłatę kary umownej, mogące wynikać z rozbieżności w orzecznictwie, nie byłyby wystarczające do odmowy wydania nakazu zapłaty. Tym bardziej, nie można stwierdzić, aby wydając zaskarżony nakaz Sąd Okręgowy dopuścił się rażącego naruszenia prawa procesowego.

III.11. W świetle powyższych rozważań nie zasługują też na uwzględnienie zarzuty naruszenia zasady praworządności, sprawiedliwości proceduralnej, a także prawa

do rzetelnej procedury, zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego, wynikających z art. 2, art. 7 i art. 45 ust. 1 Konstytucji. Według Skarżącego do naruszenia wymienionych zasad miało dojść poprzez uznanie przez Sąd Okręgowy Warszawa-Praga, że roszczenie skierowane przez Powoda przeciwko Pozwanej w części dotyczącej zapłaty kwoty kary umownej z uwagi na rozwiązanie umowy z powodu nieuregulowania czynszu nie jest oczywiście bezzasadne i zachodzą podstawy do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. Ponieważ, jak wskazano wyżej, powołane roszczenie nie było oczywiście bezzasadne, również rozważany zarzut nie zasługuje na uwzględnienie, niezależnie od szczegółowej treści powołanych zasad konstytucyjnych.

Brak zasadności któregośkolwiek z podniesionych zarzutów czyni zbędnym rozważanie zasadności przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej.

III.12. Ze względu na treść podniesionych zarzutów, poza zakresem rozpoznania muszą pozostać kwestie związane z prawidłowością doręczenia Pozwanej zaskarżonego nakazu zapłaty.

Na marginesie należy wskazać, że ewentualne naruszenie przepisów w powyższym zakresie dotyczy w istocie oceny dowodów. Regulacja doręczeń w sposób przewidziany w art. 139 § 1 k.p.c. spotkała się ze bogatym i zróżnicowanym orzecznictwem (m.in. uchwała Sądu Najwyższego z 16 lutego 2017 r., III CZP 105/16; wyroki Sądu Najwyższego z 5 sierpnia 2020 r., I UK 8/19 i z 19 marca 2021 r., V CSKP 20/21; z 30 kwietnia 2021 r., II CSKP 57/21; postanowienia Sądu Najwyższego: z 2 lipca 2009 r., II UZ 20/09; z 9 lipca 2009 r., II PZP 3/09; z 12 stycznia 2016 r., II UZ 38/15; z 17 listopada 2016 r., IV CZ 69/16; z 28 lutego 2020 r., IV CZ 1/20; z 7 maja 2021 r., IV CSK 599/20; z 8 maja 2021 r., III CSK 84/21; z 6 lipca 2022 r., I CSK 3251/22; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 15 października 2002 r., SK 6/02. Wobec powyższego trudno byłoby przyjąć, że doszło do rażącego naruszenia prawa przez sąd poprzez przyjęcie, że zaświadczenie o wymeldowaniu się nie świadczy o zmianie miejsca zamieszkania w sytuacji, gdy Pozwana nie wskazała innego adresu, a w oświadczeniu przed notariuszem z 30 listopada 2010 r. jako swój adres zamieszkania podała dotychczasowy adres zameldowania: M.,

[...]. Ponadto ten sam adres, jako zamieszkania i adres przedsiębiorcy widniał w ewidencji działalności gospodarczej prowadzonej przez Urząd Gminy K..

III.13. W świetle powyższego, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.